Conceptul de istorie literarã

În suta si ceva de ani care ne desparte de primele noastre istorii literare (care erau, totodatã, si istorii ale limbii: Aron Densusianu, 1885, I. Nãdejde, 1886, Al. Philippide, 1888), conceptul însusi de istorie literarã a cunoscut o evolutie interesantã, nu lipsitã de surprize. La început de tot, nici conceptul de literaturã nu era fixat cuprinzînd deopotrivã domeniul literelor, stiintelor si artelor sau pe al istoriei, stiintei si poeziei, dupã cum ne încredinteazã un cercetãtor sau altul. Difuz încã, o bucatã de vreme, conceptul de istorie literarã pare sã aibã ca obiect cînd viata intelectualã în genere, cînd cultura nationalã în totalitate. O precizare a lui Aron Densusianu este cu desãvîrsire izolatã în acest context: "Dacã am zis cã istoria literaturii române este în fond istoria culturii si a desteptãrei noastre, de aici nu urmeazã cã ne putem dispensa de a aplica asupra productiilor noastre literare mãsura severã a criticei". Atît de necrutãtor cu precursorul sãu, mai cu seamã din pricina capitolului despre Eminescu din *Istorie,* G. Cãlinescu n-a bãgat de seamã cã Aron Densusianu a legat, cu cincizeci de ani înaintea *Principiilor de esteticã,* istoria de critica literarã!

E drept cã toate generatiile maioresciene de critici, acelea care s-au succedat în prima parte a secolului XX, vor gîndi diferit: separînd constiincios disciplinele cu pricina. Îl las la o parte pe M. Dragomirescu, perfect convins cã istoria literarã nu poate pretinde sã fie o stiintã (argumentul este însã extraordinar: avînd în vedere personalitatea *omeneascã,* pe omul practic, trãitor într-un mediu anumit, si nu personalitatea *artisticã,* adicã pe omul care creeazã, istoria se situeazã principial în afara sferei literaturii), ca sã-l citez pe Ovid Densusianu, autor el însusi al unei, încã valide, *Istorii a literaturii române moderne:* "În acceptiunea ei largã, critica cuprinde douã preocupatiuni, dupã scopul pe care-l urmãreste: preocupatiuni estetice si preocupatiuni istorice." Ideea articolului din 1906 ar fi cã cele douã preocupatiuni se cade sã nu se amestece. douãzeci de ani mai apoi, g. Ibrãileanu va afirma si el: "...Una e critica esteticã... si alta istoria literarã". Tînãrul E. Lovinescu, în 1910 si în pragul unei cariere universitare nerealizate, fãcea abisalã distanta dintre una si alta: de vreme ce critica, singurã, se apleacã asupra unor opere cu adevãrat vii (care, contemporane fiindu-ne, "ne miscã, ne înduioseazã, lovindu-ne slãbiciunile noastre, învãluindu-ne într-o atmosferã de simpatie"), istoriei literare revenindu-i misiunea de a le studia pe acelea, indiferente, din trecut, se întelege usor cã între criticã si istorie literarã nu poate fi nici o punte.

Emulii lui E. Lovinescu dintre rãzboaie îi preiau idiosincraziile mutationiste. "Istoria literarã se ocupã de autorii trecutului mai mult

sau mai putin îndepãrtat", va scrie T. Vianu în 1962, adicã într-o altã epocã fãcînd sã supravietuiascã distinctia maestrului sãu la douã rãzboaie mondiale si la douã decenii de comunism. Nici S. Cioculescu, P. Constantinescu ori Vladimir Streinu n-au gîndit altfel.

Abia în 1939 o propozitie a lui G. Cãlinescu pune capãt acestei interpretãri a lucrurilor: "În realitate, criticã si istorie sînt douã înfãtisãri ale criticii în întelesul cel mai larg". Si: "...Adevãrata criticã de valoare contine implicit o determinatiune istoricã", dupã cum "nu e cu putintã sã faci istorie literarã fãrã examen critic." Din acest moment, conceptul de istorie literarã îsi capãtã plenitudinea. O datã proletcultismul apus, critica postbelicã revine la *Principiile* cãlinesciene ca la o biblie a domeniului sãu. Nici structuralismul, nici celelalte curente antiistoriste din anii '60-'70 nu-i pot clinti pe criticii literari de pe pozitia cãlinescianã. Chiar dacã, paradoxal, nu prea se mai scriu istorii literare, iar aceea a lui Cãlinescu nu se reeditează pînã în 1982. Conceptele, ca si cãrtile, îsi au soarta lor.